

Mezinárodní obchodní arbitráž – rozhodčí řízení v České republice a v EU

(úvaha nad současným stavem)

Jaké je postavení či úloha mezinárodní obchodní arbitráže – rozhodčího řízení v obchodních věcech v České republice, počínaje dnem 1. května 2004, kdy se Česká republika stala plnoprávným členem Evropské Unie, jak bude fungovat soustava justičních orgánů, zejména soustava občanskoprávních soudů, je rozhodčí řízení stále aktuální? Na tyto otázky se pokusím v tomto stručném pojednání souhrnně odpovědět.

Po vstupu České republiky do Evropské unie platí vedle primárního práva právo sekundární, které jako právo komunitární zavazují subjekty práva v dané členské zemi přímo.

Dnem 1. května 2004 se právní řád České republiky stal součástí jak politického, tak hospodářského prostoru Evropské unie (dále také jen „Evropská unie“), se všemi důsledky z toho plynoucími.

Pravomoc a příslušnost českých soudů založená občanským soudním řádem¹, se ovšem nemění, pro oblast rozhodčího řízení platí zákon č. 216/1994 Sb.². Od 1. května 2004 platí ve vztahu České republiky k ostatním členským státům EU (s výjimkou Dánska) také nařízení Rady (ES) č. 44/2001³.

I poté, kdy se Česká republika stala členským státem EU lze zvolit fórum, které bude povoláno rozhodovat obchodní majetkový spor mezi stranami před tuzemským obecným soudem, smlouvou o prorogaci ve smyslu § 37 odst. 3 zák. č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním⁴ anebo před tuzemským rozhodčím soudem rozhodčí smlouvou, což je vždy možné ohledně všech obvyklých smluv ve vnitrostátním, stejně jako v mezinárodním obchodním styku⁵.

¹ zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění předpisů pozdějších

² zákon 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů ve znění předpisů pozdějších

³ viz Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 z 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních

⁴ § 37 odst. 3 zákona zní: „Československá organizace může pro majetkové spory písemně ujednat i příslušnost cizozemského soudu.“

⁵ § 2 odst. 1, 2 zák. č. 216/1994 Sb. stanoví „Strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva). Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír.“

Primární právo tvoří zakládací akt, Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, tzv. Římská úmluva z roku 1957⁶, ve znění následujících revizí, zejména tzv. maastrichtské, Smlouva o založení Evropské Unie, která vstoupila v platnost dne 1. listopadu 1993⁷ a vytvořila novou strukturu – Evropskou Unii - zahrnující existující společenství jako první pilíř, když předtím Jednotný evropský akt z roku 1986 doplnil Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) a Evropské společenství pro atomovou energii (ESAE) o Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské sdružení volného obchodu (EFTA). Spojením dosavadních společenství ESUO, ESAE, EHA a EFTA Jednotným evropským aktem v roce 1986 mělo být umožněno vytvoření jednotného trhu a mělo být dosaženo přizpůsobení hospodářských podmínek jednotlivých států podmínkám Evropského společenství.

V roce 1986 byla vytvořena hospodářská a měnová unie vedle celní unie, kterou byla zrušena cla mezi členskými státy Evropského společenství a došlo tak k naplnění „čtyř svobod“ tj. volného pohybu zboží a služeb, pracovních sil, svobodného usazování a svobody platebního styku a přesunu kapitálu.

Maastrichtská dohoda přidala v roce 1993 k prvnímu pilíři dva nové pilíře, tj. 2. pilíř - spolupráci v oblasti zahraniční politiky a bezpečnosti a 3. pilíř – spolupráce v oblasti justice a policejní spolupráce v trestních věcech.

Kapitola, která v Maastrichtské dohodě obsahuje zakotvení „třetího pilíře“ EU, obsahovala také ustanovení o zásadním významu justiční spolupráce v oblasti práva občanského. Justiční spolupráce v občanskoprávních věcech (kam patří i věci obchodu) má jinak svůj právní základ ve třetím pilíři, samozřejmě doplňující stejný právní základ, obsažený již v pilíři prvním, tedy vyplývající z Evropského společenství jako takového.

Smlouva o založení ES z roku 1957 totiž obsahuje již v ustanovení článku 220 (nyní čl. 293 revize smlouvy v Amsterdamu 1997) přání členských států Římské úmluvy zajistit příslušným postupem ve prospěch svých subjektů (fyzických i právnických osob), kromě jiného, „zjednodušení náležitostí, které platí pro uznání a výkon rozhodnutí soudů i rozhodčích nálezů“.

⁶ viz konsolidovaný text Úmluvy pod http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12002E/htm/C_2002325EN.003301.html#anArt62 (viz také Úřední věstník C 325 ze dne 24. prosince 2002)

⁷ viz konsolidovaný text Úmluvy pod http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12002M/htm/C_2002325EN.000501.html#anArt34 (viz také Úřední věstník C 325 ze dne 24. prosince 2002)

Uvedená revize Smlouvy o založení ES v Amsterdamu (1997), stávající články přečíslovala a do smlouvy o ES zabudovala Schengenskou dohodu, upravující zejména pohyb osob.

Na základě uvedeného čl. 293 Smlouvy o ES byla přijata v Bruselu Úmluva o pravomoci soudů a o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních v roce 1968, tzv. Bruselská úmluva, která se vztahuje na úpravu mezinárodní příslušnosti (pravomoci) ve sporech občanskoprávních a obchodních a na vzájemné uznání a výkon takto vydaných rozhodnutí a jejich výkon. Úmluvu sjednalo šest zakládajících členů EHS dne 27.9.1968 a proto tak zavazuje SRN, Francii, Itálii a tři země Benelux (tj. Belgie, Nizozemí a Lucembursko), když na základě smlouvy o přistoupení je dále závazná pro Dánské království, Irskou republiku a Spojené království Velké Británie a Severního Irska (9.10.1978), pro Řecko (25.10.1982), Portugalsko a Španělsko (26.5.1989) a pro Rakousko, Finsko a Švédsko (29.11.1996). Podle čl. 1. protokolu ze 3.6.1971 rozhoduje o výkladu bruselské Úmluvy Evropský soudní dvůr. K předložení otázky výkladu jsou zavázány Nejvyšší soudy (taxativně uvedené v článku 2), a ostatní soudy členských států jsou oprávněny, pokud působí jako přezkumné soudy (zejm. jako odvolací či dovolací) rovněž soudnímu dvoru otázku výkladu bruselské Úmluvy předložit⁸.

Zmiňovaná Bruselská úmluva z roku 1968 byla převzata v roce 1988 tzv. Luganskou úmluvou, která převzala jak systematiku a systém úpravy úmluvy bruselské, bruselskou úmluvu ale dále rozšířila a nese název Úmluva o pravomoci soudů a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z 16. 9. 1988, když současně představuje paralelní úmluvu k Bruselské úmluvě (dnes převzaté do nařízení Rady č. 44/2001/ES). Luganskou úmluvou byla rozšířena platnost úpravy soudní spolupráce a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech na další „evropský právní prostor“, tedy vedle EÚ i na ESVO (Evropské společenství volného obchodu, s výjimkou Lichtenštejnska). ESVO vzniklo v roce 1960 a zahrnovalo státy, které nebyly v EHS. Tím se platnost Luganské úmluvy vztahuje i na Island, Norsko a Švýcarsko, k Luganské úmluvě přistoupilo i Polsko a očekával se přístup i ostatních kandidátských zemí EU.

Vedle zmíněných úmluv - Bruselské a Luganské – a v návaznosti na ně, vznikl návrh Úmluvy o doručování ze 26. května 1997, která měla sloužit ke zjednodušení a zrychlení doručování v rámci EU v občanskoprávních věcech. Šlo o decentralizaci v tom směru, že mezinárodní doručení prostřednictvím státních orgánů a zahraničních misí je nahrazeno přímým

⁸ srov. rovněž Úvod do práva mezinárodního obchodu, Z. Kučera, M.Pauknerová, K. Růžička, V.Zunt, 1. vydání, , vydavatelství a nakladatelství A.Čeněk, 2003, str. 158

doručováním příslušného doručovacího místa (tj. soudu), vedle dalších výhod, např. jednotného formuláře.

Protože však tato smluvní úprava nebyla přijata dostatečným počtem států, stala se na základě účinnosti Amsterdamské úmluvy jako primárního práva, právem sekundárním, přímo závazným, ve formě nařízení Rady EU č. 1348/2000/ES, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních ze 29.5.2000, které tak v členských státech Evropské unie (kromě Dánska) zakládá jednotný režim doručování zejména soudních písemností v rámci Evropské unie.

Na základě přistoupení Finska, Rakouska a Švédska k Bruselské úmluvě bylo přikročeno paralelně k revizi jak Bruselské, tak Luganské úmluvy. Již v roce 1997 byly přizvány vedle států EU i další státy úmluvy z Lugana, tj. Švýcarsko, Norsko a Island, když se jako pozorovatelé účastnily Evropský soudní dvůr, Haagská konference MPS, sekretariát ESVO a Polsko. Revidovaný text byl státům předložen v dubnu 1999. Namísto přijetí revidovaného textu Úmluvy však byla nakonec vydána norma sekundárního práva, tj. Nařízení o uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tzv. Brusel I.)⁹, jehož účinnost nastala dnem 1. března 2002. I když je doručování v EU takto upraveno, s přímou závazností v rámci Evropské unie, je nutné vyčkat, zda povede skutečně ke zlepšení doručovacího procesu mezistátně, ve všech členských zemích EU.

Protože se toto nařízení nevztahuje na Dánsko, na základě zvláštní úpravy Amsterdamské úmluvy o Evropské unii, použije se i nadále Bruselské úmluvy 1968. Je ovšem předpoklad, že mezi EU a Dánskem bude uzavřena příslušná dohoda o přistoupení a poté lze očekávat, že se nařízení stane závazným i pro Dánsko.

Výsledkem revize smluv o Evropském společenství a o Evropské unii v Amsterdamu je, že na základě amsterdamského znění těch ustanovení Smlouvy o ES z roku 1997, kterými byly nově rámcově upraveny právní podmínky justiční spolupráce, jehož platnost nastala 1.5.1999, a které jsou vlastně reformou této spolupráce, dochází k různému účinku této reformy v oblasti občanskoprávní a v trestní. Zatímco dosud byla spolupráce ve věcech civilních podle (nového) čl. 65 Smlouvy o ES převedena do prvního pilíře, zůstává spolupráce ve věcech trestních v pilíři třetím.

⁹ viz tzv. Brusel I. – VO, publikované v Úředním věstníku EU (Amtsblatt / Official Journal of EU) (2000 L 12/1),

Kromě toho připouští Amsterdamská úmluva, za splnění určitých předpokladů, jak pro první pilíř (čl. 11 ES), tak pro třetí pilíř (čl. 40 ES) „hlubší“ resp. „užší“ společné úsilí jednotlivých členských států, což je také označováno často jako princip „flexibilnější integrace“ anebo „rozdílné rychlosti“.

Vzhledem k tomu, že spolupráce v občanských věcech byla převedena do prvního pilíře, jsou tím k dispozici příslušné instrumenty ES tj. nařízení a směrnice. Jinak ovšem platí pětileté přechodné období podle čl. 67 ES, pro dosažení integrace prvního pilíře. I když je Dánsko zatím z režimu nařízení vyjmuta a pozice Velké Británie a Severního Irska je možno zpochybnit, na základě řízení předvídaného v čl. 69 ES, lze předpokládat, že se účinky těchto instrumentů budou vztahovat i na zmíněné státy.

Justiční spolupráce tedy vyplývá z čl. 65 ES, stejně jako z článku 293 poslední odrážka Smlouvy o ES.

Čl. 65 Smlouvy o ES stanoví opatření v oblasti justiční spolupráce v občanskoprávních věcech s mezinárodním prvkem, pokud jsou potřebné pro bezporuchové fungování vnitřního trhu. Mezi tato opatření náleží:

- systém doručování soudních i mimosoudních písemností;
- spolupráce při provádění důkazů;
- uznání a výkon soudních i mimosoudních rozhodnutí;
- podpora sjednocení kolizních norem a předpisů k zabránění střetu kompetencí.

Vedle těchto opatření v oblasti mezinárodního práva soukromého a procesního výslovně předvídá čl. 65 písm. c/ Smlouvy o ES opatření k odstranění překážek k hladkému průběhu občanského řízení, podporu a rozvoj sjednocování předpisů civilního řízení platných v členských státech EU, samozřejmě s ohledem na mezinárodní aspekty a nezbytností dobře fungujícího vnitřního trhu.

Konečně významnou změnu justiční spolupráce v civilních věcech přinesla Úmluva přijatá v Nice, která byla sjednána v prosinci 2000 a vstoupila v platnost 1. února 2003, zejména ohledně úpravy stanoveného kvóra při hlasování Rady EU, protože otázky, které vyplývají z čl. 65 Smlouvy o ES mohou být nyní podle čl. 251 ES, - který určuje poměr hlasování - přijaty pouze kvalifikovanou většinou, namísto jednomyslnosti. Jen pro zajímavost lze uvést, že z tohoto jsou vyňaty „otázky, týkající se práva rodinného“.

Ve sjednocené Evropě, v rámci Evropská unie, nyní o dvaceti sedmi státech, náleží justiční spolupráci v občanskoprávních věcech zásadní význam. Cílem je právní jistota a stejná dostupnost ochrany práv, což představuje možnost bezproblémového určení příslušného (věcně i místně) soudu, jednoznačné určení použitelného (hmotného) práva, hladké a spravedlivé řízení, stejně jako účinný výkon rozhodnutí. Něčeho bylo již dosaženo, mnohé ale zbývá ještě učinit.

Z tohoto pohledu je významná otázka mezinárodní obchodní arbitráže nejen z tuzemského pohledu, ale i z hlediska evropského, otázka jejího postavení a její potřeby i po 1. květnu 2004 a to nejen v České republice, ale v Evropské unii. Lze totiž důvodně předpokládat to, že dostupnost dovolat se práva na půdě justiční ochrany není a nebude ve všech oblastech stejná.

Jistě by bylo možno hovořit o účinné právní ochraně, pokud by existovala jediná soustava justice v Evropě, která by se řídila jednotným a jediným, unifikovaným evropským občanským právem, které by učinily zbytečnými hmotné i procesní kolizní normy všech jednotlivých právních řádů každého z členských států v této oblasti práva.

Pro takovou situaci však v současnosti neexistuje žádný právní základ, pokud nedojde k zásadní změně přístupu všech členských zemí EU. Takový přístup však zřejmě v současné době nelze předpokládat.

Unifikaci rozhodných hmotných právních norem tak obsáhlého právního odvětví jako je občanské (popř. obchodní) právo ve formě unifikovaného evropského občanského zákoníku anebo obdobně obchodního zákoníku sice lze považovat za potřebné, alespoň pro mezinárodní obchod, ovšem je možné jen obtížně očekávat, že by v nějaké dohledné době (třeba deseti let) bylo takové unifikované hmotné úpravy dosaženo. Totéž platí pro mezinárodní obchodní arbitráž a její procesní unifikovanou evropskou úpravu.

Jaká budoucnost proto před mezinárodní obchodní arbitráž v současné sjednocené Evropě leží?

Ve smyslu čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech¹⁰ platí, že každý má právo na to, aby jeho záležitost, jeho občanská práva anebo závazky, byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem. Pod pojmem občanská práva a závazky

¹⁰ viz sdělení č. 219/1992 o podpisu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů, sjednané v Římě dne 4. listopadu 1950

Lze jistě ve smyslu uvedené Úmluvy rozumět práva a povinnosti, vyplývající ze soukromého práva, tedy práva státu, které je jinak použitelné podle kolizních norem toho kterého státu.

Evropský soudní dvůr dospěl při výkladu tohoto ustanovení (čl. 6 ES) k závěru, že strany mohou téhož výsledku dosáhnout jak v případě, že se řízení koná před obecným soudem, tak ovšem i mimo obecný soud. Řešení sporu namísto před obecným soudem je pak míněno alternativní řešení sporů – mediace nebo konciliace, stejně jako rozhodčí řízení, zejména mezinárodní obchodní arbitráž, jinak v souladu se svobodnou vůlí stran. V tomto směru lze odkázat na rozhodnutí případ De Weer¹¹.

Mezinárodní obchodní arbitráž, která řeší i velmi složité otázky i v rámci EU s mezinárodním prvkem právě v obchodních věcech, je jistě prostředkem řešení sporu mezi stranami, na základě rozhodčí smlouvy, která může obsahovat i volbu hmotného práva, blízkého alespoň jedné ze stran. Zároveň toto řešení dovoluje odlehčit obvykle přetížené obecné soudy, což je známým problémem i v evropském měřítku, nejenom v měřítku výlučně tuzemském.

Nezbytným předpokladem konání rozhodčího řízení je vždy písemná rozhodčí smlouva, která zakládá buď pravomoc (příslušnost) institucionálního rozhodčího soudu, kterým je v České republice zejména Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky anebo rozhodčího soudu ad hoc. Stejně tak lze založit pravomoc některého z institucionálních rozhodčích soudů v cizině, z nichž jistě nejznámějším je Rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži (ICC), dále pravomoc Mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně (LCIA), Mezinárodního rozhodčího soudu ve Stockholmu anebo Mezinárodního rozhodčího soudu ve Vídni, kromě jiných.

Procesní předpisy zejména institucionálního rozhodčího řízení jsou přehledné, řízení je neformální, obecně lze konstatovat, že jde o řízení, které podléhá kontrole stran, zejména i tím, že každá ze stran obvykle volí rozhodce, oba rozhodci obvykle volí pak třetího rozhodce, jako předsedu rozhodčího senátu, kterým je zkušený odborník v oblasti rozhodčího řízení, strany mohou dosáhnout rychlého rozhodnutí, jinak při zachování plné důvěrnosti o předmětu sporu, neboť rozhodčí řízení je zásadně neveřejné a jednoinstanční, s vykonatelností rozhodčího nálezu ve všech členských státech Evropské unie.

Lze tedy dospět k závěru, že při zohlednění všech složitostí občanskoprávního řízení, v obchodních věcech zvláště, se i po 1. květnu 2004 jeví možnost rozhodování sporu v rozhodčím řízení stále dostatečně aktuálním.

V evropském právu ovšem neexistuje zvláštní úprava rozhodčího řízení, která by byla nadřazena právní úpravě jednotlivých členských států EU, platí proto vždy tuzemská úprava rozhodčího řízení v daném státě, a to i jako *lex fori*. Rovněž tak se budou aplikovat všechny mnohostranné i dvoustranné mezinárodní smlouvy z oblasti rozhodčího řízení, jimiž je Česká republika vázána zejména Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži¹², stejně jako Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů¹³. Stejně tak je nadále možné rozhodovat podle zásad spravedlnosti, jestliže se na tom strany výslovně dohodnou¹⁴.

S rozhodčím řízením, kdy jde o spor mezi stranami se sídlem nebo pobytem na území Evropské unie, úzce souvisí řešení kolise jednotlivých právních řádů států Evropské unie.

Rozhodčího řízení se proto významně dotýká otázka určení rozhodného práva. Nejvýznamnější komunitární úmluvou v tomto směru je Římská úmluva z roku 1980 o právu rozhodném pro závazkové poměry ze smluv¹⁵, která je aplikována ve všech členských státech Evropské unie a která sjednocuje kolizní úpravu nejvýznamnějších otázek smluvních závazkových vztahů.

V případě, když strany neprovedou volbu rozhodného práva, řídí se jejich závazkový vztah právním řádem, který k právnímu poměru vykazuje nejužší vztah. Rozhodci tak rozhodné právo v těchto vztazích nebudou určovat podle kolizních norem zák. č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ale podle Římské úmluvy. Nepůjde-li však o závazkový vztah se subjektem se sídlem nebo pobytem na území členského státu Evropské unie, bude se při určení rozhodného práva i nadále postupovat podle zákona č. 97/1963 Sb. popřípadě se bude tento vztah spravovat příslušnou mezinárodní smlouvou.

Římská úmluva byla transformována do nařízení „Řím I“, které bude po jeho přijetí pro Českou republiku přímo závazné. Nařízení Řím I sice dosud nebylo přijato, ale jeho přijetí je více méně formální záležitostí. Dále je třeba upozornit na to, že členským státům Evropské unie byl předložen Návrh nařízení Rady o právu rozhodném pro mimosmluvní závazky, označovaný jako Řím II.

¹¹ , případ De Weer, Arrêt de la Cour de justice des Communautés européennes (ESD) ze dne 27. února 1980 (série A, č. 35, bod 49 a násl.)

¹² viz vyhl. č. 176/1994 Sb., o Evropské úmluvě o obchodní arbitráži

¹³ viz vyhl. č. č. 74/1959 Sb., o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů

¹⁴ viz Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, K.Růžička, 2. rozšířené vydání, vydavatelství a nakladatelství A.Čeněk, 2005, str. 123

V rámci rekodifikace českého soukromého práva byl vypracován paragrafovaný návrh nového zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním, který již počítá se vstupem České republiky do Evropské unie a reaguje na komunitární právo. Autorem tohoto návrhu je prof. JUDr. Zdeněk Kučera, DrSc. Domnívám se, že v souladu s dosavadní legislativní praxí všech členských států Evropské unie, v poslední době např. také Belgie, stejně jako Bulharska je není žádného důvodu pro to, aby mezinárodní právo soukromého bylo upraveno národním zákonem, který je případně doplněn úpravou práva komunitárního, jako sekundární normou, i když v České republice závisí přijetí nového zákona a to, zda se nová úprava stane platnou právní normou, na přijetí nového občanského zákoníku, popř. i obchodního zákoníku v tuzemsku. Je dále otázkou, nakolik rekodifikace občanskoprávního kodexu bude reflektovat dosavadní již dvacetileté úsilí evropské v této oblasti, anebo zda tuzemská úprava půjde i nadále vlastní nezávislou cestou.

Lze tedy dospět k závěru, že při zohlednění všech složitostí občanskoprávního řízení, v obchodních věcech zvláště, se i po 1. květnu 2004 jeví možnost rozhodování sporu v rozhodčím řízení stále dostatečně aktuálním.

Pokud jde o nejdůležitější otázku jako výsledku rozhodčího řízení, tedy o otázku uznání a výkonu tuzemských, ale i cizích rozhodčích nálezů, pak má pro její řešení největší význam Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená 10. června 1958 v New Yorku nabyla účinnosti tehdy pro Československou republiku dnem 10. října 1959 a byla publikována ve vyhl. č. 74/1959 Sb., o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

Na základě sukcese platí nadále i pro Českou republiku od 30 září 1993.

Podle čl.I, odst. 1 se Úmluva vztahuje na uznání a výkon rozhodčích nálezů, vydaných na území jiného státu než toho, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon.

Podle čl. II. odst. 3. Úmluvy platí, že soud smluvního státu Úmluvy, u něhož byla podána žaloba v záležitosti, o níž strany uzavřely rozhodčí smlouvu, každý soud v EU, u kterého byla podána žaloba, musí povinně odkázat na rozhodčí řízení k žádosti jedné ze stran, ledaže zjistí, že zmíněná dohoda je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití.

¹⁵ srov. Úvod do práva mezinárodního obchodu, Z. Kučera, M.Pauknerová, K. Růžička, V.Zunt, 1. vydání, , vydavatelství a nakladatelství A.Čeněk, 2003, str. 157

Podle čl.V, odst. 1. mohou být uznání a výkon nálezu odepřeny na žádost strany, proti níž je nálezu uplatňován, pouze tehdy, když tato strana prokáže příslušnému orgánu země, v níž je žádáno o uznání a výkon, že existuje důvod pro odepření výkonu rozhodčího nálezu, když důvody jsou v Úmluvě vyjmenovány.

Zde tedy platí, že každý smluvní stát Newyorské úmluvy je povinen uznat cizí rozhodčí nálezu (má se tím na mysli rozhodčí nálezu vydaný na území jiného smluvního státu) za závazný a povolit jeho výkon podle předpisů o řízení, jež platí na území, kde je nálezu uplatňován. Newyorská úmluva nestanoví smluvním státům procesní pravidla pro postup při uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. Tuto úpravu ponechává na právních předpisech státu, ve kterém má k uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů dojít. Ne vždy musí případný výkon provádět justiční orgány. Někde může být pravomoc k provedení výkonu pravomocných rozhodnutí svěřena i soukromým osobám (např. soukromým exekutorům), jak je tomu v tuzemsku.

Pokud jsou všechny podmínky splněny, je rozhodčí nálezu bez dalšího vykonatelný v rámci EU, protože všechny členské státy EU jsou zároveň smluvní stranou¹⁶ nejen Evropské úmluvy o obchodní arbitráži, ale také smluvní stranou Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

Na závěr je možné konstatovat, že vstup České republiky do Evropské unie neznamena žádná omezení rozhodčího řízení či omezení činnosti institucionálních rozhodčích soudů v České republice, pokud bude rozhodování majetkových sporů, vzniklých ve vnitrostátních i mezinárodních soukromoprávních vztazích, svěřeno na základě platné rozhodčí doložky rozhodčímu řízení.

© JUDr. Vojtěch Trapl

Dr. Trapl a partner advokáti, s.r.o.

¹⁶ viz čl. 2, odst. 1 písm. g) vyhl. č. 15/1988 Sb., o Vídeňské úmluvě o smluvním právu